

Informaatiotutkimuksen päivät 2012
1. - 2. marraskuuta, Åbo Akademi, Turku

ABSTRAKTI

Susanna Nykyri & Risto Niemi-Pynttari

Päiväkirjablogien metadatan funktioista

Susanna Nykyri, Informationsvetenskap, Åbo Akademi, susanna.nykyri@abo.fi

Risto Niemi-Pynttari, Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos, Jyväskylän yliopisto, risto.t.niemi-pynttari@jyu.fi

Esitelmässä tarkastellaan ja havainnollistetaan verkkoproosan metadatassa esiintyviä funktioita. Tarkastelun pohjana ovat viestinnän klassiset funktiojaottelut ja aineistona päiväkirjatyypiset blogit.

Suurin osa internetin sisällöstä on luonteeltaan ns. sosiaalista mediaa ja muiden kuin perinteisten julkaisukanavien levittämää. Informaatiotutkimuksessa puhutaan Library 2.0 –aikakaudesta (Widén-Wulff & al. 2008). Kieli ei ole staattista, ja siksi myös sen dokumentaatio (asiasanoitus) on sidoksissa aikakauteensa ja ympäröivään kulttuuriinsa (Nykyri 2010, 2011). Sosiaalisessa mediassa viestintä on varsin yhteisöllistä, ja samoin on tekijöiden kontrolloima metadata, tiedon sekä kokemusten jakaminen.

Puheenomaisten piirteiden tyylittely kirjoituksessa on proosaa. **Verkkoproosa** ei kuitenkaan ole taideproosaa, vaan epämuodollista ja silti tyyliin pyrkivää kirjoittamista verkkoblogeissa, online-replikoinneissa ja keskustelufoorumeilla. (Niemi-Pynttari 2007) Päiväkirjablogit edustavat siis verkkoproosaa.

Kielellä (vrt. Bühler 1965) ja edelleen teksteillä (vrt. Reiss 1977) katsotaan perinteisesti olevan kolme **perusfunktiota** – esittäminen, ilmaiseminen ja vetoaminen. Funktiot ovat sidoksissa johonkin kommunikaation puoleen. Informatiivisessa funktiossa (esittäminen) kieltä käytetään kuvaamaan ympäröivää todellisuutta, ja se on käytännöllisesti katsoen mukana kaikissa viesteissä. Esimerkiksi tietosanakirjat ja luennot ovat informatiivisia tekstityyppejä. Ekspressiivisessä funktiossa (ilmaiseminen) huomio on viestin lähettäjässä, ja tekstityyppinä sitä edustavat esimerkiksi runot ja näytelmät. Vetoamusfunktiossa (vetoaminen) huomio on vastaanottajassa, ja sitä edustavat esimerkiksi vaalipuheet ja mainokset. Moni teksti sisältää aineksia useammasta tekstityypistä, esimerkiksi elämäkerrat ovat lähellä ekspressiivistä tekstityyppiä, mutta myös informatiivisia. (Vehmas-Lehto 1999) Jakobson (1981) on jakanut kielen viestinnälliset tehtävät edelleen kuuteen pääfunktioon: referentiaaliseen, emotiiviseen, konatiiviseen, faattiseen, poeettiseen ja metakielelliseen:

1. Emotiivinen funktio hallitsee viestintää silloin, kun painopiste keskittyy lähettäjään ja tämän tunnetilaan.
2. Konatiivinen funktio pyrkii vaikuttamaan vastaanottajan ajatuksiin tai/ja toimintaan.
3. Referentiaalinen funktio sitoo informaation kontekstiin tai kohteeseen.
4. Faattinen funktio on viestissä keskeinen, kun sillä testataan kommunikaatiokanavaa; eräänlainen ”haloo”-viesti, jolla testataan yhteys.
5. Metakielellinen funktio toteutuu, kun viitataan itse kommunikaation prosessiin, tai luodaan merkkijärjestelmän sisäisiä merkityksiä.
6. Poeettinen funktio taas hallitsee silloin, kun kielestä ja sen muodosta tulee itsestään merkitys, ja viestin sisällä leikitellään esimerkiksi sen paradigmaattisella rakenteella.

Em. klassinen viestinnän funktioiden jaottelu tekee oikeutta myös poeettiselle funktiolle, ja näiden funktioiden voidaan katsoa toimivan lähtökohtana myös sosiaalisessa metadatatassa esiintyvien funktioiden tarkastelulle.

Eri tekstilajit painottavat eri funktioita, informaation välittämistä korostavassa asiaviestissä emotiivinen funktio on usein taka-alalla, kun taas kirjeessä, päiväkirjassa ja subjektiivisessa blogikirjoittamisessa emotiivinen funktio on olennainen osa viestiä. Blogikirjoittajat välittävät myös paljon kokemukseen perustuvaa tietoa ja referentiaalinen funktio on tässä keskeinen. Tiedonhakuun liittyvä metadata, asiasanat, on luonteva osa tällaista tietopohjaista kokemusten jakamista. Mutta onko emotiiviseen funktioon liittyvää metadataa edes mahdollista jakaa yhteisöllisen alueen ulkopuolelle?

Sekä metakielellinen että poeettinen funktio ovat metadatan kannalta erityisen haastavia, koska ne ovat jo itsessään metatasolla toimivia kielenkäyttötapoja. Esimerkiksi runoudessa, jossa kieli toimii keskiössä, poeettinen funktio korostuu. Jos runoartefaktilla viitataan esimerkiksi vallitsevaan lamaan, ensimmäinen funktio toimii yhdessä referentiaalisen funktion kanssa. Jos taas runo kertoo kirjoittajassa syntyneestä keväisestä rakkauden huumasta, siinä vaikuttaa emotiivinen funktio poeettisen lisäksi. Mutta voidaanko tällaiseen runoon liittää metadataa viitaten lamaan toisaalta, ja kevättunteisiin toisaalta? Runon genreä ei pidetä informatiivisena, eikä sen säkeitä pidetä tietoa antavina, toisin kuin esimerkiksi taleban-sissien tiedotuksessa, jossa runot välittävät tunnepohjaista tietoa (HS 3.5.2012). Jakobsonin (1981) mukaan funktiot vaikuttavat rinnakkain siten, että eri tilanteissa ja kielenkäyttötavoissa on samanaikaisesti mukana eri funktioita.

Jakobsonin malli on ollut erityisen suosittu kulttuurituotteiden vastaanoton tutkimuksessa, missä sitä on käytetty niin viitekehyksenä kuin analyysivälineenä. Se ottaa huomioon monenlaisia eritasoisia konteksteja, on monifunktiainen (diskurssia ei tarvitse redusoida yhteen funktioon kerrallaan) ja sen avulla voidaan eritellä tarkasti kommunikatiivista toimintaa tai toiminnan tulosta. (Kovala 2005) Verkkoproosassa voidaan ajatella olevan lähinnä ekspressiivisen ja informatiivisen tekstityypin ominaisuuksia, mutta sen asiansanoitus voi olla luonteeltaan myös lähinnä konatiivisesti vetoavaa tai emotiivista, eikä siis välttämättä aina informaationvälittämistä metalingvistisesti. Metadatatassa olisi hyvä tarkastella myös erilaisten (dominanttien ja sekundaaristen) funktioiden painottumista ja jännitettä (vrt. emt.). Kirjallisuuden tutkimuksen näkökulmasta informaatio-genre hallitsee jossain määrin metadatan

nykyistä käyttöä, jossa osuva asiasanojen käyttö verkkoproosassa samaistetaan vain kielen referentiaaliseen käyttöön. Mutta onko metadataa, sen eri muodoissaan, mahdollista löytää kielen kaikkien funktioiden tasoilta?

Terminä asiasana tuntuukin verkkoproosan asiasanoituksessa viittaavan virheellisesti vain rajattuun osaan metadataa. - **Asiasanoitus** (indeksointi, dokumentaatio) ymmärretään alan standardeissa (ISO 5963-1985) tekona, jossa kuvaillaan tai identifioidaan dokumentti sen asiasisällön perusteella. Asiasanat voidaan nähdä myös dialogisuuden muotona, intertekstuaalisuutena (vrt. Fairclough 1992), tai palvelevan muuta kuin asiasisällön kuvausta. Sosiaalisessa mediassa metadata voi välittää viestiä myös emotiivisesta tai poeettisesta kokemuksesta, ne ovat diskursiivisia kielen käytön tapoja. Asiasanojen käyttö niistä edellyttää reflektiivistä etäisyyttä.

Yleisellä tasolla **diskurssi** voidaan määritellä kielenkäytöksi tietyssä sosiaalisessa kontekstissa (Pälli 2003; Lehtonen 2000). Metadatan ja tiedontallennuksen diskurssien tarkastelu verkkoproosaympäristössä asettaa tutkimukselle haasteen, joka näyttäisi johtavan välttämättä asiasanojen uudelleenarvioon (ks. myös Nykyri 2011).

Lähteet

Bühler, Karl 1965 (1934): *Die Sprachtheorie*. 2. p. Stuttgart: Fischer. 434 s.

Fairclough, Norman 1992: *Discourse and Social Change*. Cambridge, England: Polity Press. 259 s.

ISO 5963-1985 = International Organization for Standardization 1985: *Documentation – Methods for examining documents, determining their subjects, and selecting indexing terms*. Geneve: International Organization for Standardization.

Jakobson, Roman 1981 (1958): ”Linguistics and Poetics”. *Selected Writings, III: Poetry of Grammar and Grammar of Poetry*. Toim. Stephen Rudy. The Hague: Mouton. s. 18-51.

Kovala, Urpo 2005: ”Kommunikaation anatomia”. Teoksessa: *Tarkkoja siirtoja*. Urpo Kovala, Katarina Eskola, Kimmo Jokinen, Vesa Niinikangas ja Esa Sironen (toim.). Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, Nykykulttuurin tutkimuskeskus. [luettu 1.9.2009 URL: <<http://www.arthis.jyu.fi/julkaisut/tarkkojasiirtoja/kovala.html>>]

Lehtonen, Mikko 2000 (1996): *Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia*. 3.p. Tampere: Vastapaino. 255 p.

Niemi-Pynttari, Risto 2007: *Verkkoproosa: tutkimus dialogisesta kirjoittamisesta*. Ntamo, Helsinki. 497 s.

Nykyri, Susanna 2010. *Equivalence and Translation Strategies in Multilingual Thesaurus Construction*. Doctoral thesis. Åbo, Åbo Akademi University Press. 413 s.

Nykyri, Susanna 2011: Linguistic and Cultural Differences in Content Management. Teoksessa: Huvila Isto, Holmberg Kim & Kronqvist-Berg Maria (toim.): *Information Science and Social Media. Proceedings of the International Conference Information Science and Social Media ISSOME 2011, August 24-26, Åbo/Turku, Finland*, [URL: <http://issome2011.library2pointoh.fi/wp-content/uploads/2011/10/ISSOME2011-proceedings.pdf>]

Pälli, Pekka 2003: *Ihmisryhmä diskurssissa ja diskurssina*. [Human group in discourse and as discourse] Acta Electronica Universitatis Tamperensis; 231. Tampere University Press, Tampere. 247 s.

Reiss, Katarina 1977: "Die literarische Übersetzung als Kommunikationsleistung." Teoksessa: Karl-Heinz Bender, Klaus Berger & Mario Wandruszka (Hrsg.) *Imago linguae. Beiträge zu Sprache, Deutung und Übersetzen*. München: Wilhelm Fink Verlag, s. 487-501.

Vehmas-Lehto, Inkeri 1999: *Kopiointia vai kommunikointia : Johdatus käännösteoriaan*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab. 143 s.

Widén-Wulff, G., Huvila, I. & Holmberg, K. 2008: "Library 2.0 as a new participatory context." Teoksessa: M. Pagani (toim.), *Encyclopedia of Multimedia Technology and Networking*, vol. II. 2. ed. Hershey: Information Science Reference. s. 842-848.